

Németh Ildikó

Kémes társadalma és fejlődési lehetőségei a helyi tisztségviselők nézőpontjából

1. Bevezetés

Egy település fejlődését számos tényező határozza meg. Egyrészt a terület természeti adottságai (földrajzi fekvése, környezete, nyersanyagai), másrészt a foglalkozási szerkezetre, jövedelmi helyzetre és életkörülményre kiható gazdasági tényezők (Kanalas–Kiss 2006: 28.). A helyi társadalomra jellemző sajátosságok – például a lakosság korösszetétele, elvándorlása, mobilitása, iskolázottsági szintje, egészségügyi helyzete – tovább árnyalják a képet.

A lokális társadalom aktivitása és belső feszültségei szintén fontos hatótényezők (Bacsi–Kovács 2007: 83.). Hiába van meg a kedvező természeti adottság, ha nincs olyan helyi társadalom, amely azzal összhangban, arra alapozottan élne. A gazdaság, a helyi társadalom pedig csak akkor működhet jól, ha motivált, illetve motiválható lakosság áll mögötte.

Köztudott, hogy a falusi társadalom jövedelmi hátránya az utóbbi években megnőtt, azonban a tőkehiány mellett más problémák is jelentkeznek, mint a bizalom, az együttműködés, az információ és az ismeretek hiánya (Kovács 2003: 57.).

Ludescher Gabriella (2007: 432.) a vidéki térségek belső fejlődését elősegítő tényezőkként emeli ki a mentalitás, a motiváció, a jövőkép és a tudás elemeit. Ezek erősítésével az értékrend átformálódik, tudásmegújulás történik, a közösségi szolidaritás és együttműködés növekszik. E közösségi tényezők adják a fejlődés belső motorját. Így nem mindegy, milyen a helyi társadalom „minősége”, és az sem, hogy vannak-e olyan személyek egy településen, akik e belső fejlődést elősegítik, támogatják, hogy végső soron komplex fejlődést idézzenek elő.

Magyarország egyik legelmaradottabb térsége az Ormánság. Munkanélküliség, a lakosság elöregedése, illetve elvándorlása, a deviancia különböző formái, pesszimizmus és jövőnélküliség; csak néhány dolog, ami e táj településeit súlyosan érinti. 2012 nyarán a PTE BTK Szociológia

Tanszék hallgatójaként részt vehettem a Kémes községben megrendezett falukutató táborban. A tábor során lehetőségem nyílt interjút készíteni a polgármesterrel, a jegyzővel, egy önkormányzati képviselővel, illetve az önkormányzat szociális ügyintézőjével, ezáltal rálátásom nyílt a helyi társadalomra, a település fejlődési lehetőségeire és annak gátló tényezőire. A személyes megkeresések mellett a dr. Füzér Katalin vezette fókuszcsoportos interjú is segítette munkámat, a hozzászólások (egy önkormányzati képviselőtől, az Ős-Dráva Programiroda vezetőjétől) kiegészítették az általam hallottakat.

Kutatási kérdéseim a következők voltak:

- Mi jellemzi a helyi társadalmat Kémesen?
- Érzékelhető-e a falu társadalmában a közösségé fejlődés ellenében ható tényező?
- Mennyiben és milyen formában maradtak meg a tradicionális falusi értékek és gazdálkodási formák? Milyen életstratégiákat alkalmaznak a falusiak?
- Milyen reális fejlesztési irányokat jelölnek meg a hatalmi elit tagjai?
- Milyen a működést és a tervek megvalósítását nehezítő tényezők jelentkeznek az önkormányzat életében?
- Mi jellemzi a helyi hatalmi elitet? Milyen mértékben töltenek be kulcspozíciót a falusi társadalomban? Mennyire elkötelezettek a falu / a helyiek iránt?
- Mennyiben teljesülnek a „sikeres település” feltételei Kémes esetében?

2. Helyi társadalom jellemzői

„Elemzések hívják fel a figyelmet arra, hogy a leghátrányosabb helyzetű területeken a pozitív irányú változások elindítását már nem annyira a gazdasági eredetű, sokkal inkább a szociális és morális hátrányok fékezik” (Kovács 2003: 57.). Az alábbiakban ezeket a hátrányokat tekintem át.

2.1 Bezárkózás

A hátrányos helyzetű területeken nemcsak az emberek életszínvonala csökkent, hanem lelkiállapotuk is romlott, nincs pozitív jövőkép, erősebb a magányosság érzése (Andorka, id. Kovács 2003: 57.). Szabó András (2007: 408.) emeli ki, hogy mindenféle fejlődés mozgatórugója az emberek motivációs szintje és motiválhatósága, és ez a demoralizált közösségekben komoly problémát jelent.

Kémesen a lakosság befelé fordulása, elzárkózása az interjúalanyok szavaiból is jól kirajzolódik. Kivétel nélkül valamennyi tisztségviselő komoly problémaként említette, hogy a hajdani összetartó falusi közösség helyett most a széthúzás, az individualista beállítódás a jellemző. A helyi társadalom nagyon zárt, az emberek már egymással sem beszélgetnek.

Az önkormányzati képviselő megjegyezte, hogy a termelőszövetkezetek működése alatt vidámság, összetartás jellemezte a közösséget, a lakosok részt vettek a rendezvényeken, és előfordultak alulról jövő kezdeményezések is.

Korábban nem volt így megosztva egy falunak a társadalma. Most mindenki egymást szidja, akkor egységesen dolgoztak a tsz-ekben, eljártak futballmeccsre, voltak közösségi ünnepek, búcsú. Abszolút érdektelenek az emberek egymás iránt, az elidegenedés itt is megvan, most már nem csak városban.

(Jegyző)

2.2 Értékválság

Ami még súlyosbítja a helyzetet, az az egyfajta értékválság. Korábban a faluközösség tagjai egymást segítették, mára viszont ez az összetartás szétesett.

Nagyfokú az irigység, de ez mindenhol van, nem csak itt. (...) Most maga a lakosság dolgozik (Start Munkaprogram – a szerző), most talán annyira nem érnek rá foglalkozni másokkal. (...) de aki iparkodik, annak alátesznek.

(Polgármester)

Amíg volt az Elcoteq, nagyon sok ember oda járt dolgozni, az jó volt. Nem panaszkodtak az emberek. Most viszont rengeteg a lopás.

(Szociális ügyintéző)

Jól látszik, hogy a létbizonytalanság, a munkanélküliség és a tehetetlenség érzése milyen negatív hozadékokkal járt a településen. Ugyanakkor azt is meg kell jegyezni, hogy a faluban vannak egymást – akár megtermelt javakkal is – segítő háztartások.

Közösségi programokat is tartanak: hagyományos ünnepeket (karácsony, húsvét), időseknek szervezett kirándulásokat, falunapot. A polgármester elmondása szerint van egy aktívabb mag (kb. 50 fő), akik részt vesznek ezeken az időtöltéseken, ők nagyjából a lakosság 10%-át teszik ki. A részvétel viszont korántsem jelenti azt, hogy ennek a csoportnak a tagjai egytől egyig valóban a közösségért látogatnának el ezekre az eseményekre. Az egyik önkormányzati képviselő negatívan nyilatkozott erről. Véleménye szerint sokakat csupán az ingyen étel-ital vonz ezekre a rendezvényekre, nem pedig az összetartás, az egymás iránti szolidaritás. A polgármester próbál minél több lakost mozgósítani, ám ahogy ő fogalmazott:

a település vezetősége próbálhatja nyitni az embereket, meg kihozni ebből a depresszióból, melankóliából vagy ebből a közönyből, de hát magának az egész világnak változnia kellene.

(Polgármester)

2.3 Önrendelkezés és önfenntartás hiánya

További probléma, hogy az emberek gondolkodásába belevésődött, hogy ha nem is tesznek meg semmit magukért, akkor is számíthatnak külső segítségre. Ebből kifolyólag az öngondoskodás, az önmagukon való segítség háttérbe szorult.

Le lettek szoktatva az öngondoskodásról, csak az önkormányzathoz fordulnak.

(Önkormányzati képviselő)

Rászorultak többsége tartós munkanélküli, azzal van a probléma, hogy legtöbbszörük nem is akar dolgozni, viszont akik akarnak, nem kapnak jobb munkát, mint a közmunka.

(Szociális ügyintéző)

Az utóbbi hozzászólás egy fontos tényre hívja fel a figyelmet. Nincs más munka, mint a közmunka. Az ingázás hosszú távon nem megoldás, mert a foglalkoztatók nem fizetnek útiköltséget, viszont a bérek nem olyan magasak, hogy azt a munkavállalók állni tudják. Az önkormányzaton dolgozó szociális ügyintéző saját és mások példáján látva is azt tapasztalta, hogy a lakóhely bizony hátrányt jelent egy városi állásra jelentkezésnél a városi lakosokkal szemben.

Csupán saját célra végzett mezőgazdasági munkából nem tudja magát fenntartani egy háztartás. A növénytermesztés és állattartás költségei olyan nagyok, hogy nem éri meg végezni. A takarmány túl drága, ugyanakkor nincsenek akkora földek sem, amelyeken kifizetődően és a szükséges mennyiségben meg lehetne termelni.

A falvakra korábban jellemző gazdag konyhakert és a háziállatoktól nyüzsgő udvar kezd végképp eltűnni. „Mára nincs önfenntartás, csak a Family Frost” – fejtette ki a kémesi Ős-Dráva Programiroda vezetője.

Kémes esetében is tetten érhető tehát, hogy a létbizonytalanságból, pesszimista jövőképből is következően a közösségi normarendszer fella-
zult, az emberek önmagukról való gondoskodása visszaszorult, ugyanakkor a közösség egységére és szolidaritására támaszkodás eltűnt.

3. A falu gazdasági helyzete, fejlődési irányok

A Dél-Dunántúl ipari fejlettsége még a rendszerváltás előtt sem közelítette meg az országos átlagot (Köszegfalvi 2009: 13.), az Ormánság tradicionálisan mezőgazdasággal foglalkozó térség volt, így nem is meglepő, hogy a fejlesztés egyik ága ma is ez.

Ebben [mezőgazdaságban] van még lehetőség, amit a későbbiekben is érdemes végigvinni. (...) Hiába várunk gyárakra, multikra, ide nem fog jönni. A mezőgazdaságból kell az embereknek megélni, és ezen kell gondolkodni, hogy visszataláljanak a munka világába.

(Polgármester)

E cél eléréséért csatlakozott a település a Start Közmunkaprogramhoz, amelynek keretében 5 projekt kerül megvalósításra: mezőgazdasági projekt, mezőgazdasági földutak karbantartása, belvízelvezetés, illegális

hulladék-lerakóhelyek felszámolása és egyéb projekt. Ezek által a település 24 főnek tudott foglalkoztatást biztosítani.

A mezőgazdasági programban dolgozik 7 fő 8 órában, ők a kerteket művelik, zöldséget termesztnek, melyet a helyi közétkeztetésbe szállítanak. A megtermelt felesleget pedig szétosztják a lakosság körében. A polgármester szándéka, hogy ezt továbbfejlesszék, ennek érdekében már vettek egy ingatlant a településen egy savanyító üzem elindítása céljából. A megvalósításához azonban nincsenek meg a megfelelő források. A zöldségtermesztés a remények szerint később is folytatódni tud. Az egyéb projekt keretében kőműves munkát végeznek a foglalkoztatottak.

A Start Munkaprogram tehát most lényegesen csökkentette a munkanélküliek számát, a dolgozók havi bére 47 ezer forint. Az önkormányzat mellett az Ős-Dráva Programban is foglalkoztatnak közmunkásokat (mintegy 420 főt) a térségben.

A mezőgazdaság mellett fejlesztési irányként a turizmus is jelen van, bár e téren nincs teljes egyetértés. A polgármester szerint ez az ágazat hosszú távon nem jó befektetés. Ugyan vannak az Ormánságnak olyan természeti értékei, amelyekre egy turista kíváncsi lehet, de a térség nem tud több napra kikapcsolódási lehetőséget biztosítani az élményszerzést előnyben részesítő vendégeknek. Kémesen is voltak vendégházak, ám vendég híján működésük nem volt hosszú életű.

Szintén irreálisnak tartja a turizmust az egyik önkormányzati képviselő. Ő azzal indokolta választát, hogy a kistérségben Siklós és Harkány vonzza az embereket, falvakba nem igazán látogatnak el.

A fentiekkel ellentétes véleménye volt a jegyzőnek, aki a környék turisztikai potenciállal rendelkező településeivel (Harkány, Villány, Siklós, Máriagyúd) szorgalmazna közös programokat, együttműködést. A horvátországi Koprivnica járással tervbe vették egy turisztikai park létrehozását, amely látványparkokat, múzeumokat és egyéb szórakozási lehetőségeket foglalna magában. Mindezek forráshiány miatt egyelőre csak tervek, a megfelelő pályázatokra várnak.

3.1. A fejlesztés nehézségei

Sikeres helyi fejlesztések mellé nemcsak támogató közösség kell, hanem anyagi forrás, illetve jól működő, nem leterhelt önkormányzat vagy szakértői csoport is. Kémes esetén ez a következőképpen alakul.

3.1.1. Pályázás

A kistéleplési önkormányzatok jó része forráshiánnyal küszködik, és bár Kémes gazdálkodása stabilnak mondható ilyen téren, mégis gondot okoz a pályázati lehetőségek kihasználása, ami egyébként mára a forrásszerzés első számú eszközét jelenti.

Egyrészt maga a pályázati rendszer működése, az elbírálás módja és ideje nem követhető, másrészt nagy költséget jelent elkészíteni egy pályázati anyagot – aminek ráadásul a megtérülése is kétséges. A pályázati kiírások sok esetben nem illeszkednek a kistéleplések fejlesztési elképzeléseikhez. Így hiába van bármiféle stratégia, ha nincsenek a kistéleplések problémáit kezelni tudó kiírások, ebből kifolyólag a tervezhetőség is kétséges.

A polgármester is csak a bizonytalanságot tudta kiemelni e téren: három pályázatuk vár elbírálásra, de jóval az elbírálás határideje után sem tudhatják, munkájuk megérte-e a fáradságot, az időt és a pénzt. Másik probléma az előfinanszírozás. A jegyző ezzel kapcsolatban a LEADER pályázatokat hozta példának.

Először jön a megvalósítás, az ember csak utána nyújthatja be a számlát, aztán mindig találnak benne valamilyen hibát, hogy minél később kelljen kifizetni, ez így működik. Aztán elkeserednek az önkormányzatok.

(Jegyző)

Mindez természetesen nem egyedi jelenség, hanem az ország valamennyi hátrányos helyzetben lévő településére igaz. Ahogy Pirisi Gábor (2009) is kiemeli, a pályázati rendszer a sikeres üzleti vállalkozásoknak, az eredményes civil szervezeteknek és a jól működő önkormányzatoknak, valamint intézményeknek kedvez. Az elmaradott területeken nincs meg az eredményességhez elengedhetetlen tőke és önerő, humán erőforrások,

gyakran még az ötletek is hiányoznak, a forráslelívást átlátni és intézni képes szervezetekről nem is beszélve.

3.1.2. Túl sok feladat, hiányzó szakértelem és bizonytalanság

Kémes esetében is felmerül az a probléma, hogy felsőbb állami szervektől kapott feladatokat nehezebben látja el, mint például egy nagyváros. Jó példa erre a Start Munkaprogram, amelynek bevezetését az egyes településeknek maguknak kellett megoldani, a tervezéstől a kivitelezésig. A polgármester elmondása szerint a Munkaprogram megvalósítása nagyon sok plusz feladatot rótt a kémesi önkormányzatra. A végrehajtás mellett a kidolgozás is teljes mértékben rájuk hárult, azaz a vetőmag elvetésétől a várható megtermelt mennyiség számokban való megállapításáig mindent előre meg kellett adni a tervekben. Szakértői csoport nélkül ez nagy kihívást jelentett a kistéleplésnek.

Ahol tudják biztosítani a szakértőket, ott több energia és idő marad az egyéb, fontosabb feladatokra. Ahol nem – és a kistéleplési önkormányzatokra inkább ez jellemző – marad az elszánt önkormányzati munkatárs vagy épp a polgármester, akik munkaidő után igyekeznek szakértővé válni a különböző szakkönyvek segítségével, hogy az egyébként a település fejlődését elősegítő, és a vidéki lakosság életminőségét növelő programot megvalósítsák.

Az utóbbi időszakban sokat lehetett hallani arról, hogy az önkormányzatok terheit csökkentené a kormányzat. Felmerült például az általános iskolák állami kézbe vétele, így kötelező feladatként csupán az óvodai nevelést, oktatást hagynák a településekre. Az interjúalanyok hasonló véleményen voltak e téren: ha az irányítás át is kerül az államhoz, attól még minden működtetési költség a település kezében marad, a fizetéseket pedig eddig is az állam fizette, csak az önkormányzaton keresztül. Így lényegében teherlevétel nem történik, csupán egyfajta szakmai egységesítés.

További kérdésként merül fel a jövőre vonatkozóan az új önkormányzati törvény, mely előírja a közös önkormányzati hivatalok létrehozását, úgy, hogy a közös hivatalokhoz tartozó települések lakossága összesen legalább 2000 fő legyen, vagy legalább hét települést fogjanak

össze.¹ Kémes esetén ez azért problémás, mert fekvéséből adódóan (járás szélén található), továbbá mert a Harkányhoz vagy Siklóshoz közelebb fekvő települések a városokhoz fognak csatlakozni, nem sok mozgástere van kooperálni.

Így viszont a körjegyzőség megtartása is kétséges, a majdani központ pedig nem feltétlenül Kémes lesz, a lakók dolgaik intézéséhez messzebb lesznek kénytelenek utazni,² ami viszont többletköltségbe kerül.

3.2. Települési tisztségviselők

Egy helyi társadalomban kellene olyan emberek, akik a közösség elismerését bírják, akikre mintaként felnézhetnek, akiknek életszemlélete másokat is befolyásolni tud. Alapvetően azt lehet mondani, hogy ahhoz az összetartó faluközösséghez képest, amely régen a kistelepüléseken megtalálható volt, mára az informális hierarchiában kevesebb az ilyen emberek száma. Ilyen tekintélyszemélyek lehetnek egy faluban a lelkész, a pedagógusok, gazdálkodók. Az Ős-Dráva Ormánság Program kifejezetten célként írja le ezen személyek presztízsének megerősítését, azonban tény, hogy nincs olyan egységes értékrend, amely ezt megalapozhatná (Ős-Dráva Ormánság Program 2011: 36).

Másrésről sok lakos jelölte meg a polgármestert mint olyan embert, akire felnézhetnek a helyiek. Dobák (id. Osgyán 2007: 365.) felhívja a figyelmet arra, hogy „egy aprófalú arculatát, sikerességét vagy sikertelenségét leginkább a település polgármesterének személyisége határozza meg”. Osgyán Gábor (2007: 365.) azt is hozzáfűzi, hogy a polgármester attitűdjén múlik, mennyire tudja menedzselni a települést, honnan és hogyan tud forrásokat szerezni a fejlesztésekhez, és egyáltalán a működéshez; továbbá milyen stratégiai, céljai vannak, és együttműködő-e a térség érdekében.

Fentebb már említettem, hogy a kémesi polgármester a mezőgazdaságot jelölte meg elsősorban a falu fejlődési irányának, aktívan részt vett a

¹ Kémes esetén a körjegyzőséghez jelenleg 4 település tartozik, és összlakossága kb. 1200 fő.

² A kémesi önkormányzat legvalószínűbbnek drávaszabolcsi körjegyzőséghez fog csatlakozni, ebben az esetben Kémes vagy Drávaszabolcs lesz a működtető település.

Start Közmunkaprogram kialakításában, ő maga is folyamatosan keresi a pályázási lehetőségeket.

A helyiekkel jó kapcsolatban áll. Mint a takarékpénztár vezetőjéhez elsősorban anyagi problémákkal fordulnak hozzá a lakosok, de egyéb személyes ügyekkel is megkeresik. Ezekben az esetekben igyekeznek segítséget nyújtani, de többnyire csak annyit tehet, hogy meghallgatja őket, és közösen próbálnak megoldást találni egy-egy kérdésben.

A polgármester mellett a többi tisztségviselőhöz is fordulnak segítségért a kémesiek, így például a képviselők beszámoltak arról, hogy gyakran keresik meg őket személyes problémáikkal, gondjaikkal. A jegyző nem kémesi lakos, a helyieket kevésbé ismeri személyesen, elsősorban jogi ügyekben fordulnak hozzá, de ha szükséges, végrendeletet ír, szöveget szerkeszt számukra.

3.3. A „sikeres település” feltételei

Először definiálni kell a sikert a települések vonatkozásában. Bódi Ferenc és Böhm Antal (2000: 10.) egyrészt a közfelfogás, másrészt az önkormányzat felől írja le a fogalmat. Előbbi esetben a sikeres település jellemzője, hogy az emberek úgy érzik, jó a közösség tagjának lenni, a polgárok törekvők és sikeresek, magasak a jövedelmek és ebből következően a fogyasztás is, jól működnek a szociális ellátások, a lakosok elégedettek, civil szervezeteket alakítanak, és sokoldalú érdekpoltizálást visznek végbe a helyi társadalomban. Az önkormányzati szféra felől egyrészt a lehető legteljesebb feladatellátást, a gond nélküli gazdálkodást kell érteni alatta, illetve a közösség tagjai felől az egyéni boldogulás lehetőségét, így tiszta és egészséges környezetet, helyi érdekek védettségét, jól működő szociális ellátást.

Bódi és Böhm (2000: 29–30.) szerint a siker feltételei közé tartozik, hogy

- legyen olyan személy, aki a település érdekeit magára vállalja, aki reálisan látja, hogy mit lehet tenni a településen, és hosszú távon gondolkodik;
- legyen egy helyi véleményformáló és mintaadó réteg, egy helyi elit;

- ismerjék fel, hogy a településnek milyen sajátosságai vannak, és mit lehet ezekből profitábilissá tenni (ehhez szükséges a helyi hagyományok ismerete, az innováció lehetőségeinek felismerése);
- a lakosság együttműködő legyen, mert minél integráltabb egy település helyi társadalma, annál jobban működik;
- a helyi vezetés, az önkormányzat vonja be a lakosságot döntéseibe, és minden érdekcsoporttal törekedjen konszenzusra.

Ludescher Gabriella (2010: 127.) egy falu sikerességéhez az alábbi tényezőket tartja szükségesnek:

- erős társadalmi tőkével és közösséggel rendelkező helyi társadalom, melynek feltétele egy erős mintaadó és véleményformáló réteg, hasonló habitus és normarendszer, a lakosság együttműködése;
- stabil helyi intézmények, élükön a helyi társadalom iránt elkötelezett emberek, így helyi érdekeket szolgáló polgármester, helyi elkötelezett értelmiségiek;
- tőkeerős vállalkozók, akik munkalehetőséget is tudnak biztosítani a helyieknek.

A fentieket Kémesre vonatkoztatva a következő megállapítások tehetőek. A polgármester konkrét elképzelésekkel a mezőgazdaságot, illetve a feldolgozóipart jelölte meg fejlesztési irányynak, stratégiája hosszú távra szól. A képviselők ezt az irányt támogatják. A településen van helyi mintaadó réteg, melyet a képviselőknél, jegyzőn kívül az intézményvezetők, vállalkozók, civil szervezetek vezetői és az egyházak képviselői alkotnak. Az általam hallottak alapján köztük szoros összefogás azonban nincs. A helyi vállalkozók nem mondhatóak jelentős foglalkoztatóknak. A lakosság pedig az aktivitás, motiváltság és közösségi együttműködés alacsony fokával jellemezhető. A társadalmi tőke fő elemei Robert Putnam (id. Ludescher 2010: 31.) szerint: bizalom, norma és közösségképző erő. Az elmondottak alapján e tényezők szintén alatta maradnak a kívánt szintnek.

Azt ugyan nem lehet állítani, hogy a sikerességhez nincs szükség pénzügyi forrásokra és külső támogatásokra, de ahogy Ludescher Gabriella (2010: 127.) is megállapítja, egy településen kizárólag a gazdasági,

infrastrukturális és intézményi fejlesztés nem elég. A közösség fejlődése nélkülözhetetlen a település sikerességéhez.

4. Záró megjegyzés

Mint látható, Kémes életében is sok a bizonytalanság. A közmunkaprogramok csak ideiglenes megoldást jelentenek. A térségben futó Ős-Dráva Program elsődleges célja a vízgazdálkodás változtatása, a fokgazdálkodás és az ártéri gazdálkodás visszaállítása, ez azonban – a Programiroda vezetője szerint – mintegy 15-20 év alatt valósulhat meg. Forrásaik egyelőre csak 2013-ig biztosítottak. Ez a program egy komplex területfejlesztési program, és bár szerepel célként a humánerőforrás fejlesztése (oktatás, képzés, közösségi részvétel), a helyi társadalom „felrázása” – mint elengedhetetlen tényező – az Ős-Dráva Programot is figyelembe vevő, de attól különálló Ős-Dráva Ormánság Program kiemelt pontja. Ezt a tervet a helyiek, a helyi viszonyokat és a lokális társadalom problémáit jól ismerő emberek állították össze. Ebből kifolyólag felismerték, hogy a helyi társadalom milyen fontos tényező az Ormánság fejlődésében. Lantos Tamás (Ős-Dráva Ormánság Program 2011: 1.) az előszóban így fogalmaz:

Ha magyarázatot keresünk arra, hogy miért rekedt meg a fejlődés a Kárpát-medence egyik legjobb adottságú és fejlett kultúrájú tájában, az Ormánságban, akkor az okok között első helyre kívánkozik a helyi lakosság megváltozott helyzete. (...) Táj és ember elfordult egymástól, amitől a táj leromlott, az ember pedig külső erők hatása és irányítása alá kerülve szinte teljes kiszolgáltatottságban vegetál. (...) A lejtőn megállni nehéz, de lehetséges. Ennek azonban az a feltétele, hogy a lakosság akarjon élni, higgyen a jövőjében és akarja formálni azt.

Egy település fejlődése szempontjából szükség van olyan személyekre, akik a település és tágabb környezete érdekében összefognak, és olyan stratégiát alakítanak ki, amely a helyi viszonyokra alapozott. A helyi társadalom együttműködése és aktivitása pedig elengedhetetlen tényezők e tervek megvalósításában.

Hivatkozott irodalom

- BACSI ZSUZSANNA–KOVÁCS ERNŐ (2007): *Határregiók fejlődésének sajátosságai*. Keszthely, Keszthely-Hévíz Kistérségi Többcélú Társulás–Nyugat-Balaton Társadalomtudományi Kutatóműhely.
- BÓDI FERENC–BÖHM ANTAL (2000): A sikeres és sikertelen településekről. In Bódi Ferenc–Böhm Antal (szerk.): *Sikeres helyi társadalmak Magyarországon*. Budapest, Agroinform Kiadóház, 7–32.
- KANALAS IMRE–KISS ATTILA (2006): A helyzeti centrum-periféria viszony. In Kanalas Imre–Kiss Attila (szerk.): *A perifériaképződés típusai és megjelenési formái Magyarországon*. Kecskemét, MTA RKK Alföldi Tudományos Intézete, 27–32.
- KOVÁCS TERÉZ (2003): *Vidékfejlesztési politika*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus.
- KÖSZEGFALVI GYÖRGY (2009): *Területfejlesztés Magyarországon a rendszerváltás után*. Budapest–Pécs, Imedias.
- LUDESCHER GABRIELLA (2007): A vidékfejlesztés „puha” módszerei. In Kovács Teréz (szerk.): *A vidéki Magyarország az EU-csatlakozás után – VII. falukonferencia*. Pécs, MTA RKK, 429–435.
- LUDESCHER GABRIELLA (2010): *A vállalkozások és a közösségek szerepe a rurális térségek megújulásában*. Pécs, IDRResearch–Publikon.
- OSGYÁN GÁBOR (2007): Az aprófalvas térségekre jellemző kapcsolati háló szerkezeti modellje. In Kovács Teréz (szerk.): *A vidéki Magyarország az EU-csatlakozás után – VII. falukonferencia*. Pécs, MTA RKK, 360–368.
- Ős-Dráva Ormánság Program. Internet:
http://www.ormansagalapitvany.hu/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=4&Itemid=58, letöltve: 2012. 08. 10.
- PIRISI GÁBOR (2009): Rendhagyó javaslatok a térség fejlesztésével kapcsolatban. In Reményi Péter–Tóth József (szerk.): *Az Ormánság helye és lehetőségei*. Pécs, IDRResearch, 707–717.
- SZABÓ ANDRÁS (2007): A közösség mint szükséges erőforrás – avagy mi keresnivalója lehet(ne) falun egy nonprofit „plázának”. In Kovács Teréz (szerk.): *A vidéki Magyarország az EU-csatlakozás után – VII. falukonferencia*. Pécs, MTA RKK, 405–412.